

Un martirologi de sang i flors

Acabada la guerra, durant el llarg període de la dictadura, érem uns quants els que visitàvem regularment el Museu Diocesà, precàriament instal·lat a Casa Carles, a la plaça del Vi. Millor era allò que res. Entre tants tresors artístics hi havia, tancat en una vitrina, aquest meravellós *llibre miniat entorn del 1400*, el *Martirologi*. Només teníem accés a les dues pàgines obertes.

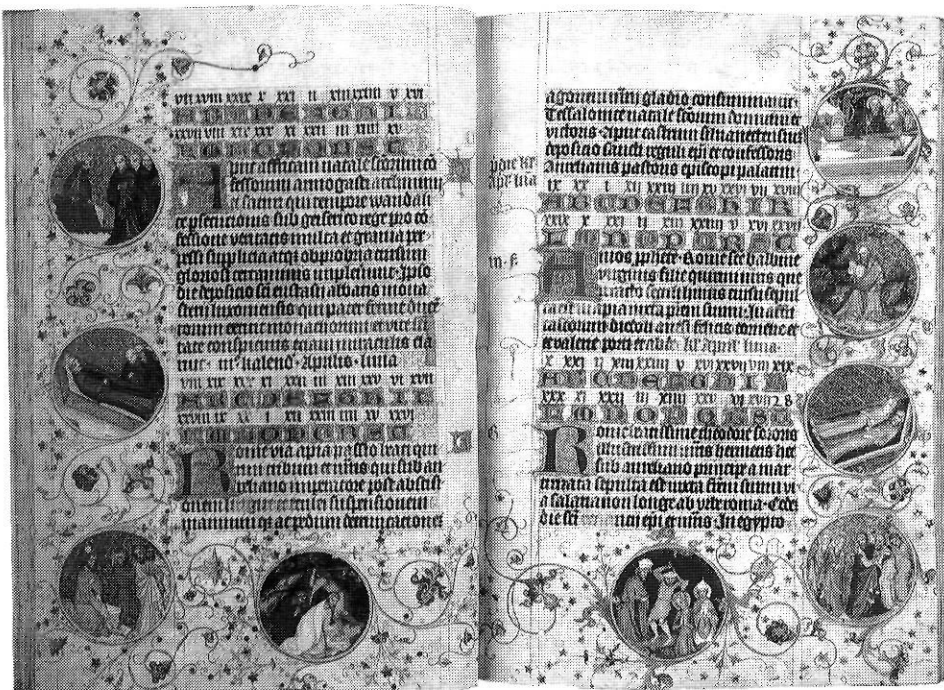
En els anys 80 tot aquest fons d'art religiós, concentrat a Girona en començar la guerra civil, fou afortunadament instal·lat al Palau Episcopal i obert al públic: el Museu d'Art de Girona ja era una proposta esplèndida i necessària. Des de fa un parell d'anys ha iniciat una política socio-cultural fructífera i igualment necessària, però no és ara el moment —una «crònica» no dona per més— de parlar-ne extensament.

El *Martirologi* (calendari litúrgic), obra refinada del gòtic cortesà centreuropeu, tenia —té— un rival a Girona. El *Beatus* de la Catedral és més «lleig», però «entra» més fàcilment. El llenguatge primitiu, esquemàtic i bidimensional, precursor del romànic —art nacional català, algú ha dit— i la iconografia «apocalíptica», més atractiva i enigmàtica, tal vegada. D'altra banda, per circumstàncies personals, aprofitant la gentilesa d'en Lluís Bonaventura, primer guia de les Sales Capitulars, gaudíem del privilegi de poder-lo tocar i fullejar. L'emoció de «tocar» aquestes obres úniques, cabdals, que s'han preservat fins als nostres dies enmig de tot tipus de vicissituds, violències històriques, viatges, canvis de «propietaris». Josep M. Oliveras, que ha fet la feina documental fotogràfica de l'exposició, em parlava, l'altre dia, d'aquest seguit de sensacions, més enllà, en el seu cas, de l'estrictament professional.

L'exposició *El Martirologi, un llibre miniat entorn del 1400* (desembre 1993-maig 1994) és un regal. Per l'enfocament didàctic, els valuosos objectes complementaris exhibits: altres manuscrits, eines i armes quotidianes —calze i encenser, medalló, espases, màscara— que, a més del valor històric i estètic, donen un toc realista i actualitzador —amb la seva presència— a les terribles execucions (153 escenes d'espases tallant el coll) de la totalitat de les pictòricament prodigioses vinyetes encabides en sengles cercles d'aproximadament 8 cm de diàmetre.

El Martirologi de Girona (segle XV), obra refinada del gòtic cortesà centreuropeu.

JOSEP M. OLIVERAS

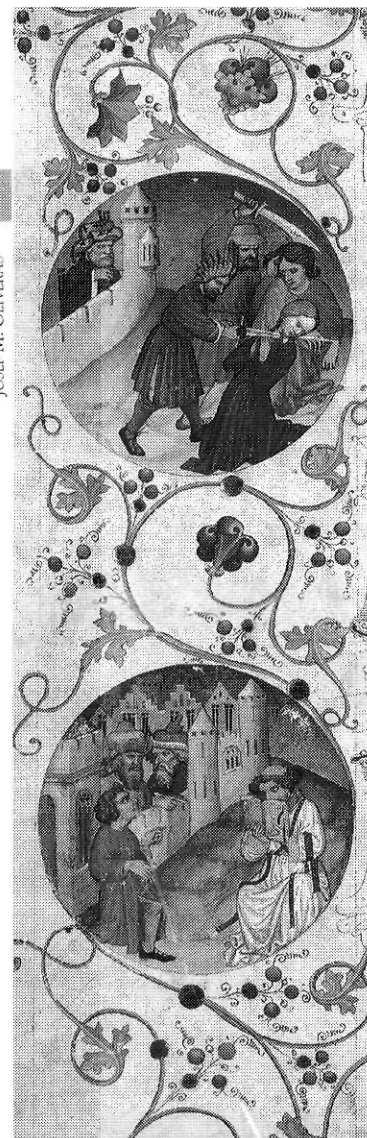
*Detalls
de les miniatures
i de les vinyetes
del còdex.*

Les transparències, les reproduccions positives, ampliades, la projecció de diapositives, ens descobreixen els recursos, la complexitat i la homogeneïtat d'un treball de pintor/il·luminador –sembla que intervingueren quatre autors– perfectament controlat i eficaç. Són d'agrair les dades proporcionades respecte el procés material del llibre: el suport, la primera fase del disseny: la «columna» de text

cal·ligrafiada, els «blancs» estratègics reservats a les il·lustracions –sembla que entre aquestes dues essencials intervencions passaren un centenar d'anys– de les vinyetes, les fastuoses capitals (caplletres) –seguim encara aquesta gran tradició en les arts gràfiques actuals–, la importància de la ornamentació, bellíssima, orientalitzant, floral –estudis de botànica: el Renaixement no és pas lluny–, pocs «monstres»: l'edat mitjana s'allunya. La destinació del llibre és aristocràtica primer, eclesiàstica després: ha de ser ric i agradable, no és un objecte destinat a les classes populars: per això hi ha els gravats en blanc i negre, molt més esfereïdors. I les mostres de les eines emprades, burils i pinzells, colors –minerals i vegetals–, els additius: les coles de peix i de conill, que han arribat quasi fins als nostres dies a mans artesanes, abans de les emulsions sintètiques, plàstiques, derivades –com tot– del petroli.

La composició de les vinyetes és simple, però amb infinitat de solucions. Són com un petit teatre: un triangle, tres personatges generalment. La jerarquia –el poder–, el botxí –un professional– i la víctima. La destrial, l'espasa, l'arpella. Molta sang. No es dramatitza, no es pot parlar d'escenes amb «sang i fetge», d'un *reality show* espectacular i sensacionalista.

L'elaborada estètica, els colors dels ropatges i de la poca escenografia –paravents decoratius, alguna arquitectura esbossada–, un pressentiment o insinuació psicologista en l'expressió dels personatges,

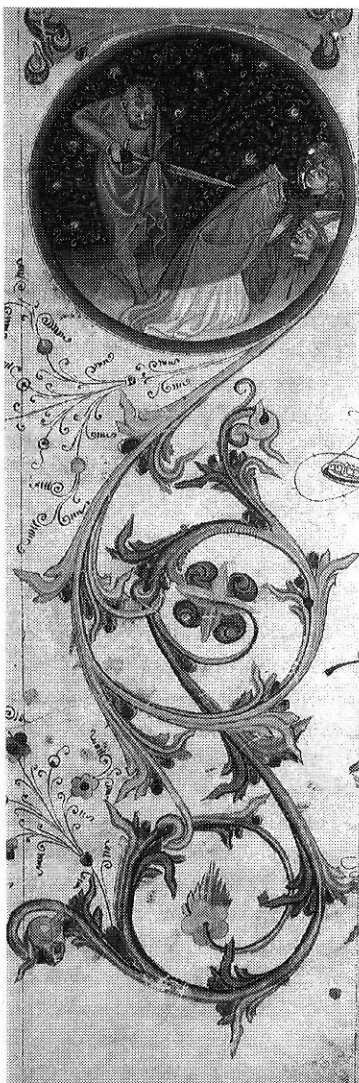

JOSEP M. OLIVERAS

componen una iconografia certament violenta, però temperada. Un objecte –el llibre– culte, resultat d'un corrent estilístic global, que domina, resol i actua en tots els àmbits: arquitectura, pintura i escultura, vida quotidiana.

Seguint l'itinerari ascendent de l'exposició, com un guardó final, trobem l'obra mestra, el llibre –l'original– tancat en una vitrina. Com en l'antic Museu Diocesà. Però ara ens l'han ensenyat per dins. I des d'aquest *sancta sanctorum* podem també contemplar Girona, tota la ciutat, d'una altra manera.

ENRIC MARQUÈS

JOSEP M. OLIVERAS